

JOSIP LISAC

KRITIČKI PORTRET ANTUNA MAŽURANIĆA

Milan Moguš, *Antun Mažuranić*, Zavod za znanost o književnosti,
Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1978.

Život i svestrani rad značajnoga prošlostoljetnoga hrvatskog filologa Antuna Mažuranića prije pojave knjige Milana Moguša »Antun Mažuranić« bio je očito premalo istraživano, a naročito su malobrojni i opsegom skromni bili prilozi lingvisti o njemu. Izdavači Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišna naklada Liber u okviru projekta povijesti hrvatske slavistike i novopokrenute edicije »Kritički portreti hrvatskih slavista« dosad su osim Moguševa djela publicirali još i knjige Zlatka Posavca o Albertu Haleru, Mirka Tomasovića o Mihovilu Kombolu i Ive Frangeša o Antunu Barcu. Upravo zbog toga što o A. Mažuraniću nije bilo pisano mnogo i osobito zato što je njegov rad u cjelini bio nedostatan lingvistički interpretiran, Moguševa se knjižica među spomenutim priložima prilično izdvaja time koliko o predmetu kojim se bavi daje novoga.

Pri kraju svojega novog djela Moguš je napisao da je današnjicima Antun Mažuranić, stariji brat i mentor pjesnika i bana Ivana, »ostavio djelo koje ne mora impresionirati brojem stranica, ali privlači pozornost zbog većine ponuđenih rješenja: — nastala su kao plod najbolje filološke i kulturološke tradicije kod Hrvata sredinom 19. stoljeća. Zato ih i prezentiramo međunarodnoj slavističkoj javnosti«. Upravo temeljitije upoznavanje svjetske slavističke znanosti s čitavim nizom značajnih hrvatskih lingvista, povjesničara i teoretičara književnosti odgovoran je i važan zadatak, osobito kada znamo da u inozemnim enciklopedijskim i sintetskim djelima našim slavistima često nije poklanjana dovoljna pažnja. Štoviše, poslije nekoliko studija Lj. Jonkea, Z. Vincea i drugih te nakon sinteza D. Brozovića i R. Katičića, još uvijek su nužna daljnja znanstvena istraživanja koja će pridonijeti boljem poznavanju hrvatske jezične povijesti i podsjetiti zainteresirane na više ili manje za služne pojedince.

Na prvim stranicama knjige autor je sažeto upozorio na značenje rada Antuna Mažuranića i progovorio o njegovu životnom putu. Zanimljivi

vim biografskim detaljima oživljena je pred nama mažuranićevska ličnost Antunova; paralelno je dan i pregled njegova rada. Svakako, najprije se izlaže o zdušnom preporodnom djelovanju toga urednika i suradnika *Danice ilirske*. A Antunov je rad već prvih godina bio zreo i pokazao je sve njegove sklonosti i sposobnosti, koje su se na raznim poljima poslije razvijale. Suvremenici su isticali nesumnjivo predavačko umijeće domoljubnoga preporoditelja, a pedagoške su kvalitete došle do izražaja i pri izradi *Temelja ilirskoga i latinskoga jezika za početnike te Slovnice hrvatske*. U *Slovnici* Mažuranić je preradio *Temelje* i dodao u novom udžbeniku dva poglavlja. Osobito mu je bilo stalo do »nauka o akcentu«, pa je zbog toga u konkretnim uvjetima *Slovnica* objelodanjena troškom spisateljevima. Prikaz akcenatskog sustava hrvatskog jezika, u kojem je pokazano da je čakavski naglasak stariji od štokavskoga i da se štokavski može izvesti iz čakavskoga, prilično je opsežan, a ta plodna istraživanja — da sažmemo — još su obogaćena raspravom *O važnosti accenta hrvatskoga za historiu Slavjanah* (1860). Tragajući za jezičnim zakonitostima, osim na povezanost čakavske i štokavske akcentuacije, upozorio je i na znatnu podudarnost ruskoga i čakavskog naglašavanja. Važan je i postupak Mažuranićev: »On je, naime, pokušao dokazati neke historijske činjenice jedino lingvističkom analizom suvremenih govornih podataka«. U prikazu Mažuranićeva života i rada Moguš se najviše zadržao na analizi i ocjeni djela u kojima je naš filolog dao najveći prilog znanosti, a to su spomenuta dva udžbenika i osobito komparativna akcentološka studija. Značenje Mažuranićeva akcentološkog rada D. Brozović je u raspravi »Tri razdoblja u razvitku naše dijalektologije« (1960) ocijenio ovako: »Istakao bih samo jednoga od ilirskih radnika, filologa Antuna Mažuranića, čija su opažanja i razmatranja o čakavskom akcentu dovela poslije radom Šahmatova, Ivšića i Belića do zaključaka koji su revolucionarno izmijenili slavensku akcentologiju i imali posljedice, kojima je dalekosežnost i danas još teško ocijeniti«.

Znalac stare hrvatske književnosti, A. Mažuranić, koji uopće nije objavljivao stihove, vrlo je zaslužan i kao izdavač djela hrvatske pismenosti i književnosti. Priređujući izdanje *Zakona vinodolskoga*, morao je zapravo transliterirati kurzivni glagoljski rukopis; tiskao je tom prilikom i »prvi opis jednog čakavskog govora« — rodnoga Novog Vinodolskoga te popratni rječnik slabije poznatih riječi. Moguš u ocjeni prikaza novljanskog govora naziva A. Mažuranića »dijalektologom od formata«, a rječnikom uz izdanje Gundulićeva *Osmana*, što su ga pripremili Ivan i Antun Mažuranići, potvrdili su se oni i kao vrsni leksikografi. Dalje se spominje rad na Drobnićevu rječniku, pripremanje izdanja Lucićevih stihova, priređivanje (zajedno s V. Babukićem) za tisak *Hekube* i *Posvetilišta Abramova* i izdanje pjesama I. Đurđevića. A. Mažuranić također je jedan od priređivača *Ilirske čitanke za gornje gimnazije*, a uspio je napisati i članak *Kratak pregled stare literature hrvatske*, koji je bio objavljen nekoliko puta, pa i u publikacijama *Gospodarski list* (1855) i *Novice gospodarske, obertnijske in narodske* (1856). Tim je člankom An-

tun Mažuranić predstavljen i u kolekciji »Pet stoljeća hrvatske književnosti«. Na kraju nizanja djelatnosti treba zapaziti da je taj filolog, kojeg su često zvali književnikom, bio i analist. Posljednje stranice promatrane knjige sadrže »Bibliografiju radova Antuna Mažuranića«.

Spomenimo i mišljenje V. Dukata da je i »Sbirku nekih rječih, koje su ili u gornjoj ili u dolnjoj Ilirii pomanje poznane« (*Danica*, 1835) sastavio Antun Mažuranić, koji je možda radio i na Mažuranić-Užarevićevu rječniku iz 1842. Također valja zapaziti da Moguš, kao i većina drugih istraživača, piše da je rad *O važnosti accenta hèrvatskoga za historiu Slavjana* objavljen 1860. godine, međutim, kao godina izlaska toga rada javlja se u nekih autora i 1864. Među prvima Antun je bio izabran za člana novoosnovane Akademije u Zagrebu, odrekao se uskoro članstva, a o uzrocima koji su ga ponukali da se odrekne ove časti dosad je dosta raspravljano i iznošena su različita tumačenja. Pošto je citirao Ivanovo pismo Antunu u vezi s tim pitanjem, prof. Moguš zaključuje: »Iz pisma se vidi da to nije učinio na svoju ruku, tobože u znak protesta što i Ivanu nije podijeljena takva čast, kao što se obično mislilo, nego zbog suprotnih stavova što ih je imao u rješavanju prvih znanstvenih zadataka nove Akademije«.

Vrlo pristupačno i pregledno pisana knjiga M. Moguša o Antunu Mažuraniću bila nam je vrlo potrebna; općenito govoreći, ona predstavlja najpotpuniji dosad napisan prikaz života i rada toga »čovjeka potpuno lingvističke orijentacije«. Posebno je korisno da je Mažuranićev rad lingvistički interpretiran, da su najtemeljitiije proanalizirana najvrednija njegova djela i da je Moguševa pažnja usmjerena i na metodologiju rada Antunova. Autor knjige uspijeva kratko naznačiti i odnos našeg filologa i njemu suvremenih lingvističkih struja u Evropi; u tome smislu korisno je upozoravanje na činjenicu da Mažuranić slijedi stavove začetnika općelingvističkih studija Humboldta, zatim Falkmanna i predstavnika biološkog naturalizma u lingvistici Schleichera. Spomenimo također da se Mažuranićev rad uspoređuje s radom njegovih suvremenika (uglavnom) iz Hrvatske, jer je to jedini način — s obzirom na stupanj razvoja znanosti — da se daje ispravna ocjena analiziranih djela. S pobjedom novih filoloških koncepcija o hrvatskom narodnom preporodu, razumije se, nije smanjeno zanimanje za rad jezičnih stručnjaka »ilirskoga« pokreta. U proučavanju jezičnih problema prve polovice prošloga stoljeća važno mjesto, nesumnjivo, pripada i Moguševoj knjizi, u kojoj su na pedesetak stranica obrađena sva najbitnija pitanja o životu i radu toga bliskog Gajeva suradnika. Dodajmo još da će nam neki dragocjeni podaci — znao je to osobito V. Jagić — ostati zauvijek nepoznati: »Još se sjećam kako je nekoć A. Mažuranić pripovijedao o teškoćama, koje je uredništvo imalo svladati, da bi moglo sastaviti poznati 'Oglas'. Do kasno u noć bili su zaposleni tim, da pronađu prave izraze. Čak ni s takvim riječima, kao što je 'narod', nisu bili na čistu. Kolika je šteta, što taj starac, koji je posljednjih godina života hodao po svijetu kao kakva sjena, nije zapisao takvih prizora!«